

3. Пентилюк М. І. Культура мови і стилістика : Пробний підруч. для гімназій гуманіт. профілю /М. І. Пентилюк. – К. : Вежа, 1994. – 240 с.
4. Фаріон І. Д. Мовна норма: знищення, пошук, віднова (культура мовлення публічних людей) : [Монографія]. – Вид. 3-тє доп. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2013. – 332 с.
5. «Українська мова». Енциклопедія Редкол. : Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), М. П. Зяблюк та ін. – К. : «Укр. енцикл.», 2009. – 752 с.

Науковий керівник: к. ф. н., доцент Г. А. Ярмоленко

ЕКСПРЕСИВНІ МОЖЛИВОСТІ ПОЗИВНИХ У ПРОЗІ ПРО АТО

Ю. І. Царик

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

В останні роки у зв'язку із загостренням військово-політичної ситуації на Сході України, антропонімну базу все частіше поповнюють нові позивні імена бійців АТО. Ці військові номінації постають у наш час у зовсім іншому ракурсі, що зумовлено новим національно-ментальним укладом адресатів і адресантів позивних імен.

Зазвичай позивні побутують у невеликих колективах людей, пов'язаних із військовою справою. Їхнім середовищем функціонування може бути батальйон, рота, спецпідрозділ. Дуже часто позивні імена мають закритий характер і поширені в межах однодумців, тобто людей, які виконують спільну справу. Надзвичайно важко установити мотиваційний характер найменувань такого типу, адже причину появи цього позивного знають лише учасники окремої військової структури. [3, с 340]

Військовими позивними можуть бути спеціальні слова, словосполучення, звукові чи цифрові їх поєднання. Мета позивних або прізвиськ — збереження в таємниці дійсних імен та прізвиськ військових з професійною метою, а також задля безпеки життєдіяльності.

У прозі про АТО не лише зображено суспільно-політичну ситуацію на Сході країни, але й використано велику кількість неофіційних антропонімічних найменувань. Позивне ім'я постає або шляхом його прямого виникнення на основі психоасоціацій інших членів колективу з особою-номінантом, або через трансонімізацію: спочатку придумують якесь влучне, найчастіше дотепне, прізвисько, яке з часом, закріпившись у мовній практиці, стає позивним солдата. Зараховувати конкретне позивне ім'я до певної мотиваційної групи ми можемо лише умовно, адже не завжди тлумачення твірної лексики є правильним. Зібраний фактичний матеріал уможливив виокремлення таких лексико-семантичних груп:

1) назви, що вказують на зовнішні риси чи внутрішні характеристики денотатів: *Чуб, Бес, Белий, Рябий, Малий, Дикун, Чесний, Негідник, Рижий, Лисий, Тол;*

2) лексеми, що свідчать про рід занять чи професію людини: *Професор, Мисливець, Футболіст, Тракторист, Люстратор, Дантист, Морячок, Фізрук, Рейдер, Хімік, Солдат, Ліфтер;*

3) флорономени: *Абрикос, Береза, Ліс;*

4) фаунономени: *Крїт, Засць, Уж, Шершень, Бізон, Лев, Жук, Змій, Сокіл, Скорпіон, Леопард, Карась, Лис; Барс;*

5) іменування інших осіб (кіно-, мультгероїв, казкових персонажів, біблійних чи міфічних істот, акторів, спортсменів, політиків, письменників, філософів тощо): *Гоблін, Прометей, Архангел, Шульц, Штірліц, Фоксі, Сократ, граф Сен-Жермен, Цезар, Апостол, Маршал;*

6) етноніми чи назви національностей (країн): *Абхаз, Индус, Черкес, Америкос, Німець, Нацик, Фріц, Сєвер, Хорват, Сомалі, Молдаван, Кельт*;

7) назви на позначення родинних стосунків: *Батя, Дід*;

8) українські або іншомовні імена (власні чи чужі), що в позивному відображають розмовний стиль або певне скорочення: *Гіві, Рахман, Федір, Петюня, Матвій*;

9) абстрактні номени: *Вітер, Салют, Бардак*;

У деяких позивних спостерігаємо реальну мотиваційну характеристику. Наприклад: «*Он як, оці тебе «Цапом», виявляється, називають?»* [3, с. 54]. *Цап* < Цаплиєнко – журналіст Андрій Цаплиєнко, якого так називали в зоні АТО; *Мирон* < Миросав (ім'я), *Семен* < Семенишин (прізвище), *Кіндрат, Корній* < Кіндрацький, Корнієнко (прізвища), *Чуб* < від однойменних прізвищ, *Рем* < Ремінгтон (від назви зброї). [4, с 85]

Серед проаналізованих військових позивних виявлено антропоніми з невідомою мотивацією, а також лексемами-твірними основами, які не викликають ніяких асоціацій : *Мега, Плунжер, Мустанг, Самба, Паранет, Флагман, Колим, Бішут, Гризло*.

Також можна здиференціювати прізвиська за словотвірними можливостями (утворення здрібнених форм, редукція, що наділяє їх відповідним пестливим або пейоративним значенням). Наприклад: «*Це не Рем став скороченим варіантом слова «Ремінгтон», це гвинтівка множила можливості снайпера, щоб той міг дотягтися до супротивника з відстані тисячі метрів.*» [3, с. 85]. Або «*«Пішла перша чота першої сотні – Змій, Джигун, Петюня...»* [5, с. 22].

За структурними особливостями переважають однокомпонентні утворення (*Леший, Кєкс, Бодяк*), але зрідка трапляються двокомпонентні (*Саша Рижий*). За лексичною характеристикою вживані як українські (*Матвій, Шершень, Лис*), так і запозичені назви (*Гіві, Сомалі, Ядро, Дизель, Рахман*). [5, с 180]

Отже, спостерігаємо великий потенціал позивних імен у майбутньому. Їх лексико-семантичне різноманіття, експресивне забарвлення, конотативне наповнення, стильова унікальність вказують на те, що це досить цікаве явище в україністиці.

Список використаної літератури:

1. Бойко Н. І. Типи лексичної експресивності в українській літературній мові / Н. І. Бойко // Мовознавство. – 2002. – № 2–3. – С. 10–21.
2. Жолдак Богдан УКРИ : кіноповість / Богдан Жолдак. – К. : АБАБАГАЛАМАГА, 2015. – 224 с.
3. Павликівська Н. М. Українські псевдоніми як об'єкт ономастичних досліджень / Н. М. Павликівська // Вісник Запорізького нац. ун-ту Філол. Науки. – 2012. – №1 – С. 339-342.
4. Цаплиєнко А. Книга змін / А. Цаплиєнко – К. : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2015. – 256 с.
5. Шкляр В. Чорне сонце / В. Шкляр. – Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2015. – 304 с.
6. Чабаненко В. А. Стилїстика експресивних засобів української мови [Текст] : монографія / В. А. Чабаненко. – Запоріжжя : ЗДУ, 2002. – 351 с.

Науковий керівник: к. ф. н., доцент А. А. Таран